

Lleida, ahir i avui

La ciutat vista amb el pas del temps

Lleida, ahir i avui

La ciutat vista amb el pas del temps

Jaume de Francisco
Vidal Vidal

Pròleg d'Àngel Ros

Pagès editors

LA PAERIA

Ajuntament de Lleida

Evocació i progrés de Lleida

Vuit segles de diferència separen la Seu Vella i el Campus Universitari, l'Auditori, el Parc Científic o la Llotja; l'*Acròpolis* de Lleida (com la defineix Vidal Vidal) i els nous equipaments municipals, edificis que simbolitzen l'evolució que la ciutat ha experimentat al llarg dels segles. La Seu Vella representa l'esplendor i la força de la Lleida medieval i, també, l'extraordinària capacitat de resistència d'un conjunt monumental que ha superat les innombrables ferides que li ha infligit la Història. Ara, avança en el seu camí per ser reconegut com a Patrimoni Mundial de la UNESCO. I en diàleg permanent amb el principal tresor patrimonial de Lleida, les icones de la ciutat moderna que progressa i referma la seva condició de capital de la Catalunya interior.

Les fotografies de la Seu Vella i de La Llotja són les que apareixen al principi i al final del llibre que teniu a les mans, *Lleida, ahir i avui. La ciutat vista amb el pas del temps*, un treball de Vidal Vidal (textos) i de Jaume de Francisco (fotografia) en una edició de Pagès Editors i de l'Ajuntament de Lleida.

Entre la Seu Vella i La Llotja la ciutat ha recorregut un llarg camí, una evolució urbana —i, per extensió, social, cultural i econòmica— que ha estat especialment destacada des de mitjan segle XIX —a partir del mandat de l'alcalde Fuster, amb l'obertura dels Camps Elisis, l'enderroc de les muralles i l'aprovació del Pla Fontseré— i que viu una important embranzida a partir de la nova Paeria democràtica i fins a l'actualitat.

Lleida transforma la seva fesomia, canalitza el riu, uneix barris, construeix ponts i passarel·les fins arribar als dotze actuals, protegeix el patrimoni, potencia el transport públic, crea parcs i

places, situa equipaments culturals, educatius, socials i cívics per tota la ciutat, en definitiva, amalgama el seu teixit urbà com a acció indispensable per aprofundir en la cohesió social i en la convivència, també, com a base del progrés de la ciutat, de les persones, en totes les seves vessants. Els equipaments socials, els educatius, els culturals, els carrers, les places, els espais per gaudir de l'esport i de la natura no són sinó espais creats o transformats per assegurar el progrés de la persona en totes les dimensions: material, espiritual, social, en un marc que busca la igualtat i la solidaritat, en definitiva, un espai de llibertat on desenvolupar el concepte de ciutadania que, per a mi, no és sinó la definició de ciutat.

El llibre *Lleida, ahir i avui* confronta a través de la fotografia la imatge actual de grans espais i de petits racons de Lleida amb el seu passat. El treball de Jaume de Francisco i de Vidal Vidal rescata de la memòria de molts de nosaltres multitud de records personals lligats a l'estampa de la Lleida de la nostra joventut o infantesa. Així, ens retrobem amb escenaris que han passat per canvis profunds i d'altres que es mantenen gairebé iguals, resseguim el fil de les grans transformacions urbanes, evoquem les antigues botigues —reemplaçades per nous comerços que continuen essent un dels principals batecs de Lleida— i ens fixem en detalls que ens desvetllen petites o grans històries de la nostra vida, de l'esfera més íntima de cadascú de nosaltres. Per als infants i els joves, lligats a les imatges de la Lleida moderna que apareixen al llibre, la seva lectura serà un captivador viatge al passat que els descobrirà els fonaments de la ciutat actual.

Lleida, ahir i avui suscita mil lectures, tantes com persones s'endinsin en el llibre. Però per damunt de tot, genera un sentiment col·lectiu d'afecte profund i d'estima inamovible per la nostra ciutat.

Àngel Ros i Domingo

Paer en cap

Un passeig per Lleida

De ben petit, els pares ens portaven a passejar: “Vinga, farem un tomb a Lleida.” I seguíem la ruta per la plaça de Catalunya, el carrer Major, els perxes de la plaça de la Paeria, el carrer del Carme i fins a l'estació del tren. Després, tornàvem cap a casa. Si era diumenge, passàvem pel bar Cantàbrico a comprar uns *bigaros*, aquells caragolets negres que menjàvem amb delit punxant-los amb agulles de cap.

Ja de joves, ens trobàvem amb els amics en algun dels bars de la rambla de Fernando, ara Ferran, en especial a la Tasca. També a la Rada, antic bar de la Banqueta davant d'on ara hi ha la passarel·la que travessa des del capdavall del carrer de Cavallers fins al Cappedant, actual plaça de Blas Infante. Va ser allí on vaig veure per primera vegada la que seria la meua dona, l'Esther. Des del primer dia, en seure a la taula, els amics deixaven sense voler un seient buit al meu costat i en arribar ella no li quedava altre remei que seure al meu costat. Des de fa molt de temps els meus tombs a Lleida els faig amb la seva companyia.

El tomb llarg que fem ara tots dos també passa tot rodejant la Seu Vella fins a la plaça de Ricard Viñes per tornar per l'avinguda de Balmes i el que per nosaltres serà sempre el passeig de Boters, encara que en diguin avui dia rambla d'Aragó, fins arribar a casa. Fa ja quaranta anys que m'acompanya i sembla el primer dia: els mateixos carrers, les mateixes salutacions als amics, les mateixes botigues...

Però el cert és que, amb el pas del temps, quan ens mirem al mirall, per més que siguem els mateixos, s'hi fan paleses les petites diferències que en el dia a dia no sembla que es notin al llarg

dels anys. De la mateixa manera, igual que ocorre amb nosaltres, la ciutat també va canviant. Sí que es tracta dels mateixos carrers, de les mateixes pedres, sovint dels mateixos edificis i les mateixes façanes, però si ens ho mirem amb la perspectiva de cinquanta o seixanta anys comprovarem que s'hi ha produït molts canvis significatius.

Aquestes fotografies són un intent de recordar els vells temps i salvar-los de l'oblit, alhora que una constatació de la transformació de la ciutat i del desig que els canvis experimentats, sovint inevitables, cal fer-los bé, des del respecte i el bon gust. Tornem, doncs, a fer el tomb a Lleida i observem-la tot rememorant-ne els racons, els bons records i els amics que ens hi han portat.

Per fer aquest llibre s'han vist més de 12.000 fotogrames de Lleida, procedents dels arxius de l'IEI, de Lluís Terrés, de Josep Porta, i s'hi han afegit algunes fotografies ja publicades per Pagès editors en diversos volums sobre Lleida i els seus carrers.

El criteri ha estat purament fotogràfic i s'han seguit tots els carrers existents des dels anys 1950 fins a 1970. Cal recordar que Lleida era abans molt més petita.

L'arxiu de Lluís Terrés, amb 6.570 fotografies de la ciutat s'ha ajustat al nostre desig. Terrés era un home a qui li agradava passejar per Lleida, normalment a primera hora del matí. Les imatges no eren amb paper, sinó que provenen d'arxius fotogràfics no positivats, per la qual cosa no han patit retocs.

Per fer les fotografies actuals, ha prevalgut l'opció de seguir els criteris emprats a l'original, seguint diagonals, veient els punts de fuga... Malgrat tot, també s'ha optat per permetre unes llicències a l'hora de construir la nova imatge per tal d'identificar millor l'entorn actual.

No es tracta tant d'una comparació fotogràfica (avui impossible) com de fer notar els petits canvis que ha sofert la ciutat al llarg d'aquests anys. En una simple passejada, no es percep la

diferència diària, però si ens fixem en la referència temporal es fa palès el canvi importantíssim experimentat per Lleida. Els més grans miraran i recuperaran detalls i records d'altres temps, els joves s'adonaran dels canvis que encara es produeixen, amb un criteri no només d'immediatesa sinó com un camí a recórrer per assolir un futur encara millor.

Totes les fotografies han estat fetes amb la càmera Canon D7, amb objectiu 18-85 mm, la majoria amb 18 mm. Per tal d'emular el mateix tipus de fotografia, les imatges han estat retocades per adaptar-les al mateix format que les originals i s'han corregit les verticalitats, sense cap altra transformació.

Els dos centenars llargs de fotografies resultants són la base d'aquest recull, tenint en compte sobretot qüestions de disseny d'aquesta nova col·lecció editorial.

Jaume de Francisco

Escales a l'infinit

En aquest passeig més nostàlgic que no erudit a través del temps per una ciutat en transformació, trobarem paratges que per sort no han canviat gaire. Les escales que pugen cap a la Seu Vella, encara des a la Porta dels Lleons i l'alterós campanar gòtic, “a mig camí de l'infinit”, ofereixen avui una visió alterada només per la crecuda dels arbres i la barana central. Les persones són ja unes altres, això sí.

Emblema de pedra

El campanar de la Seu Vella segueix mantenint el seu paper simbòlic. En aquests anys, ha estat objecte de diverses restauracions, la darrera al llarg de 2013. També han estat consolidats els bastions del recinte murallat i ha desaparegut l'anomenada Casa d'Exercicis per recuperar l'antiga Canonja. En la imatge actual, a diferència de l'anterior —detall revelador—, es pot veure la bandera catalana.

Claustre cegat

Arran de l'ocupació borbònica de 1707, la Seu Vella seria convertida en caserna. Com a la resta del temple, el claustre obert i amb vistes panoràmiques seria partit en dos pisos i tapiats els enormes finestrals gòtics brodats de filigranes pètries. Fins després de la guerra i de la marxa dels militars cap a Gardeny, no començaria la seva lenta restauració, que ha permès recuperar-ne l'esplendor original.

La Porta dels Lleons

L'accés principal al "castell", denominació popular del turó de la Seu Vella i les fortificacions que hi van ser edificades al seu voltant durant el segle XVIII, és conegut com a Porta dels Lleons, quan en realitat n'hi ha un de sol. Vista pel darrere, apareix com un portal de la ciutat, amb l'entorn ara molt més endreçat i els arbres molt més frondosos que ja no deixen veure —tant— el bosc de cases.

El mercat del Pla

El bonic edifici modernista del mercat del Pla, que pren el nom del Pla dels Gramàtics de l'època de l'Estudi General, a l'edat mitjana, ha perdut la seva funció originària però no pas el seu caràcter comercial, reinaugurat en 2014 com a macrobotiga *outlet* de robes de moda, després d'una acurada restauració exterior i interior. Al cantó, l'actual seu del Departament de Justícia de la Generalitat.

Índex

Evocació i progrés de Lleida	5	Botigues i balcons	31
Un passeig per Lleida	7	El vell i el nou	32
Escalles a l'infinit	11	Un fons barrocs	33
Emblema de pedra	12	Grans aparadors	34
Claustre cegat	13	Ran de catedral	35
La Porta dels Lleons	14	Plaça Nova	36
El mercat del Pla	15	Lletraferits	38
L'altra riba	16	Nous àmbits	39
Nous horitzons	17	Quatre cantons	40
Nord enllà	18	Roba als balcons	42
La reina del cel	19	Cor rejuvenit	43
Carrer de l'Acadèmia	20	Portada nòmada	44
Falses aparences	21	Costa avall	46
Autobusos i urbans	22	Vora el mercat	47
Un lloc a la boira	24	Pla del mercat	48
Pas de vianants	25	Cicatris	50
Església de la Sang	26	La cistella de la compra	52
Res a veure	27	Un nou urbanisme	54
Barri Vell	28	Costa amunt	56
Clínica i pàrquing	29	La boira dels anys	57
Eix comercial	30	Resurrecció	58
		<i>Technicolor</i>	59

Bona vista.....	60	Escola del Treball.....	106
Electrodomèstics.....	62	Dues rodes.....	107
Peu del Romeu.....	64	Zona Alta.....	108
Calces per llibres.....	66	Gran passeig.....	110
Passeig dominical.....	68	Santuari.....	112
Música pop.....	70	Espadanya.....	114
Peixera sense peixos.....	72	Plaça del Dipòsit.....	115
Casa dels paers.....	73	Temple a la vista.....	116
Plaça-mirador.....	74	El gra i la pólvora.....	118
El cor de la ciutat.....	76	Placeta sense creu.....	120
Perxes de colors.....	78	Presos o contribuents.....	122
Déu i governador.....	80	Bulevard de Ponent.....	124
Plaça i far.....	82	Voreres amples.....	126
Plaça Major.....	84	Un altre aire.....	127
Plaça de la Sal.....	85	Hospital noucentista.....	128
Porta de ferro.....	86	Estudis de medicina.....	130
Enllustrador.....	87	Escultures i vins.....	132
Carrer del Carme.....	88	De mercat a estació.....	134
Carrer de la Magdalena.....	90	Joves idealistes.....	135
Hora nova.....	92	Blondel <i>avenue</i>	136
Més esglaons, menys balcons.....	94	Cotxes de línia.....	137
De mercat a auditori.....	95	Antic areny.....	138
Eixamplant costures.....	96	Riba dreta.....	139
Avinguda.....	98	Passarel·la.....	140
Pilota a mà.....	100	Arc del Pont.....	141
Vins, xarops i licors.....	102	Riba esquerra.....	142
Temps aturat.....	104	Pont vell.....	144

Modernisme local	146	Vell i nou	190
Una rambla, dos noms	148	Acròpolis	192
Avinguda del Segre	150	Romanticisme	193
Plaça de la Pau	152	Portes als camps.....	194
Rosassa i campanar	154	Contrabanqueta.....	196
Baixada de la Trinitat	155	Escola jardí.....	197
Font barroca	156	Cap de Pont.....	198
Entre dos poders	157	De sèquia a carrer	200
Colonials	158	Benvinguda monumental.....	201
Arc del cel.....	160	Tòtem i fita.....	202
Castanyers d'Índies	161	Més a prop	204
Estació monumental.....	162	Els Magraners	206
Sobre les vies	164	Línia 7	208
Segona ronda	166	Cases com cal.....	210
Expansió.....	167	La ciutat dels morts.....	212
Propietat horitzontal.....	168	Camí de Corbins.....	214
Barris nous.....	170	Salvar les vies	216
Quasi bessons	172	Marquesina	218
Espais lliures.....	174	El caminant i el mur.....	219
Parabòliques i compressors.....	175	Els trens des de casa	220
Barreres i portes.....	176	Ferroviaris.....	221
D'escorxador a teatre	178	Platja de vies	222
De Mart a Ceres	180	Mikado.....	223
Cases sense carrer	182	El Recorrido.....	224
De barraques a parc	184	Nova arquitectura	226
Mur i pont	186	De mercat a llotja	228
Línia del cel	188		